

Üzleti élet Jósvafőn a 20. században

Pályázati forrásból újul meg ebben az évben Jósvafő legcsúnyább épülete, az önkormányzati tulajdonban lévő – jelenlegi – Kecő ABC.



Ez adta az ötletet, hogy egy kicsit a múlt századi jósvafői „üzleti élet” után kutassunk.

Először Berecz Bélánét – Vilmukát – kerestem fel, aki nemrégén múlt 70 éves, sok mindenre kell emlékeznie:



- A legrégebbi boltra mikorra tetszik visszaemlékezni?
- A legrégebbire a Jolán néni boltjára emlékszem, itt, ahol a Pogány Laci bácsi műhelye volt, annak az első szobájában. Gáspár Béláné, Czafik Jolán volt a boltos.
- Miket árult benne?
- Minden féléket: édességeket, fűszereket, petróleumot, gyufát. Cukrot sem vettek sokat régen. Egész héten a tejet itták, egyedül vasárnap reggel volt tejes kávé, amihez cukor kellett. vagy ha süttek kalácsot, hát abba kellett.
- Mi a legemlékezetesebb története ezzel a Jolán néni féle bolttal kapcsolatban?
- A bátyám öt évvel idősebb volt nálam, ezzel a Tarjányi Ferivel...46-ban lehetett ez, akkor jött be a Forint...Nekem akkor adtak egy pengőt, én a pénzt ugye akkor nem ismertem...se egy forintot, se egy pengőt addig nem láttam, kezembe nyomták, hogy menjek be a Jolán néni boltjába, 20 fillér volt már akkor egy baba-cukor, forint volt, hozzak én nekik 5 baba-cukrot. Bementem, Jolán néni nem figyelte meg azt, hogy egy pengős volt, odaadta az 5 babacukrot. Mikor hoztam ki nekik, nevettek. Mondom nekik: Mit nevettek? Hát mondják, hogy az már nem is jó pénz volt!
- És milyen volt az a baba-cukor?
- Baba figurája volt, kis feje, teste.
- Akkoriban milyen gyakran mentek boltba?
- Most mindenki oda jár, egy nap sem marad ki. Akkoriban nem. Hisz kenyeret süttek, lisztjük vót, zsírjuk vót, tejük vót.
- Egyáltalán: mit lehetett kapni a boltban?
- A polcokon főleg fűszerek voltak, meg gyufa, meg petróleum a lámpába, ami akkoriban kellett.
- De hát akkor már a Hangya Szövetkezeti bolt is megvolt? Ki járt akkor ide- vagy oda?
- Mivel ez közelebb volt hozzánk, mi ide jártunk. Egy helyiség volt, és abban volt minden.
- A Hangya az sokkal nagyobb volt, jártam abba is, emlékszem...Talán Dudás Laci bácsi volt először a boltos, bár Ő a lakásukon is nyitott boltot.
- Hogy volt berendezve akkoriban ez a bolt?
- A kocsma felé volt egy hosszú pult végig, megette meg polcokon az áruk. Az épület melletti házat lebontották, egy régi ház volt. Két kis ablak volt elől. Fehér eleje. Az asszony a Gábor anyjával vót testvér, az ember meg az apjával. Garan Piroska meg Garan Emma (Gábor mamája) testvérek vótak, Garan Béla meg Garan Berti bácsi, a nagyapja.



Hangya fogy. és ért. szövetkezet

A HANGYA Szövetkezet boltja és kocsmája II. Világháború előtti jósvafői levelezőlapokon

A HANGYA stratégiai alapelve e bajok orvoslására az volt, hogy lerövidítve az áru és szolgáltatás útját az értékeket és a pénzt is minél nagyobb hányadban a rendszerén belül tartva megteremtse az egyén és a vidék boldogulásának anyagi és társadalmi feltételeit. Ezek az erények az I. világháborút megelőzően kialakult szervezeten keresztül a Trianont követő trauma feldolgozásában is – mind az anyaországban, de különösen Erdélyben, de Felvidéken is Hanza névre „átkeresztelve” - nemzetmentő hatást fejtettek ki, a magyarság összetartó erejét jelentették. Ma már kevesen tudják, de Magyarország 1920-as években történt felemelkedésében Klebersberg Kunó oktatási programja mellett a Bethlen kormány által a HANGYA szövetkezeti üzletrészéhez nyújtott állami támogatás volt a meghatározó. Minden idők legsikeresebb magyar összefogása volt fél évszázadon keresztül a HANGYA, amely gazdasági alapról indult ki és legszélesebb társadalmi rétegeket fogta össze, gyakorlatilag Magyarország valamennyi települését az egész Kárpát-medencei régióban. Így lett a HANGYA Közép- Európa egyik legnagyobb vállalatcsoportja úgy a tagságát, mint a kereskedelmi tevékenységét illetően, hiszen 1940-ben több mint 2000 tagszövetkezete volt 700.000 taggal, 30 konzervgyára, 20 ipari üzeme, és 400-nál több boltja.

Termeltetett, hitelezett, feldolgozott, kis és nagykereskedett, nemcsak üzletileg, hanem szociálisan is segítette tagjait, jelen volt falvakban és városokban egyaránt. (www.hangyaszov.hu/hangya)

- A kocsmában is egy hosszú pult volt, de voltak asztalok is. Meg volt egy szekrényféle, amin az italok.
A háború (II. VH) után a Bucsek féle házban is volt italmérés, a Dovola Béla bácsiék az apjával kivették azt a kis helyiséget, amit annak előtte a zsidók működtettek. Béla bácsi 1948-ban jött haza a fogságból, apámmal egyszerre, egy helyen is voltak.
- Kik voltak még boltosok, akikre tetszik emlékezni még?
- Utána a Szalóczyné, már ötödikesek, hatodikosok lehettünk, amikor ide jött közénk a Szalóczy Éva, az anyukája volt a boltos, nem jósvafőiek voltak, ha jól emlékszem Sajószentpéterről kerültek ide. A Hangya Szövetkezeti épületnek a hátuljában volt egy lakás...a magasabb rész, mert lépcsőn kellett felmenni...ahol most az étterem van. Mert hát később Drótosék is ott laktak...az volt a szolgálati lakás, Ők is ott kezdték. Drótos Imre bácsi damaki volt, a felesége Ilonka néni jósvafői. Ő a szövetkezeti irodán dolgozott. Imre bácsi először Szögligeten volt boltos, azután amikor összeismerkedtek, akkor jöttek ide, és akkor ebben a szolgálati lakásban laktak.
- Mikor lett ÁFÉSZ a Hangyából?



Itt már Földműves-szövetkezet cégér van a bolton

- Az ötvenes évek elején. Azután átköltöztek Drótosék az új szövetkezeti boltba, az utca túloldalára.
- Az italbolt bár együtt volt a bolttal, mások vezették a háború után. Volt a Garan Lászlóné, Juli néni, utána Bak Béláné. Amikor az új bolt felépült, összenyitották az épület két felét. Az újjáépítettet Erzsikéék vették át,

akkor már megszűnt a szolgálati lakás (Drótos Imre bácsiék megvették a Rito Józsi bácsiék házát), és abban alakították ki az éttermet.

- És Drótosék után kik voltak az üzletben?
- Miután Imre bácsi meghalt, a felesége, Ilonka néni vitte tovább, Palcsó Rózsikával (Regecz Gyulánéval, aki Telekről járt be). Utána volt Ráki Jánosné, majd Silye Istvánné, Zsuzsa, meg Silye Erzsike, azután volt Garan Feriné a vejével, Zsoltival, volt a Jónyér Ági meg a Bokros Árpádné, Ők voltak együtt, majd a Palcsó Attila felesége Szögligetről, Petriből a Simonné testvére, Izabella, sűrűn váltakoztak. Most egy aggteleki menyecske vezeti.
- Köszönöm a beszélgetést.

A témát Berecz Lajos faggatásával folytatom:

- Milyen emlékeid vannak a hajdani jósvafői boltokról?
- A „nagy bolt” mindig ugyanazon a helyen volt Jósvafőn. Az eleve boltnak épült, és a II. Világháború előtt a Hangya szövetkezet üzemeltette. Az első boltos, akire emlékszem, a harmincas évek vége felé, Tarnak hívták, nem jósvafői volt. Bakó jött utána, a negyvenes évek elején. Akkor a boltot meg a kocsmát ugyan az a személy üzemeltette. A kettő között volt egy ajtó, azután hol ide ment, hol oda ment.

Volt még egy kis bolt a faluban háború előtt, Garan Gyuri ahol lakik, a Garan Lajos szüleié volt. Direkt boltnak épült az is. Egy zsidó boltos volt, Róth-nak hívták. De Ő nem jött vissza, senki nem jött vissza a családjából. Azután az többet nem is lett bolt. A legszegényebb emberek is oda jártak, mert adott hitelt. Azt mondta mindig, hogy többet ér a sűrű fillér, mint a ritka garas.



A Hangya szövetkezetből a háború után Földműves Szövetkezet lett. Először volt egy asszony, de az talán csak egy évig volt, azután jöttek Németh Laci bácsiék, ők itt laktak az épületben hátul, szódagyára volt, a felesége meg boltos és kocsmáros. Három négy évig voltak, azután ők is elköltöztek. Azután helyből Dudás Laci bácsi volt a boltos, meg a

kocsmáros. Ő is abbahagyta, azután Garan Laci bácsinak a felesége volt a kocsmáros. Azután Drótos Imre jött ide és a feleségével vitte a boltot, aki még most is itt él Jósvafőn. Azután egyre sűrűbben váltogatták egymást a boltosok.

A háború előtt volt a faluban egy hentesüzlet is. Fönt a Bucsek féle házban. Az azelőtt zsidóké volt, Spiccernek hívták a tulajdonost. Azok sem jöttek vissza, ill. három lányuk visszajött Magyarországra, azok megmenekültek a halálból, de kimentek Ízraelbe. Ez csak hentesüzlet volt, helyben vágta a borjúkat. Nem kóser mészárszék volt, hiszen nem sok zsidó család volt a faluban. Az itteni zsidóságnak Színben volt a sahterjük. A fuvarosok, amikor vitték a fát a színi állomásra, pénteken mindig levitték a libát vagy tyúkot és megüzenték, hogy tréfli, vagy kóser.

A fotón látható fehér köpenyes férfi az a boltos volt.

- De ez a Hangya bolt hagyományos berendezésű volt ugye? Nem a mai szóhasználat szerinti „önkiszolgáló”?
- Nem nem. Körben a fal mellett voltak a polcok elhelyezve, és a pult előtte volt, nem lehetett az árukhoz hozzáférni, csak a boltosnak. Pénztárgép nem volt, csak papír, meg ceruza. Meg mérleg.
- Mit tartottak a boltban?
- Paprika, só cukor, ecet, szögfélék, záruk, petróleum. Bár Jósvafőn volt villany is. A házakban a szobában, konyhában, kamrában. Háború után Révész Lajos még helyrehozatta a hálózatot, de azután levágatták az egészet, kellett a petró.
- A gyerekeknek cukrot árulta?
- Persze, savanyú cukrot. Bár én a kockacukrot szerettem a legjobban. Emlékszem, nagyapám felvitt a tanítóhoz, öt éves voltam, mondjam el a Nemzeti dalt. Felálltam a kis fotelomba, ránéztem a tanítóra, azt mondtam neki: először negyed kiló kockacukrot kérek...Adott nyolc fillért, azzal elmentem a boltba és kaptam negyed kiló kockacukrot.
- A képen látható hirdetőtáblán, ami a bolt és a kocsmá ajtaja között volt, azon mik voltak kifüggesztve, bolti reklámok?
- Nem, az a Tanács hirdetőtáblája volt, máshol nem is volt, de itt mindenki megfordult.
- A szövetkezeti bolt önálló volt, vagy egy hálózat tagja?
- Először a színi szövetkezethez tartozott, a vasutállomásnál volt a szövetkezeti központ. Azután az egyesült a szilasival, és hát jelenleg is szilasi ÁFÉSZ néven fut.
- Még korábban, a harmincas években volt egy kis bolt, a kis házban, amit a Garan Béla eladott nemrég. Schwarznak hívták a boltost, ott is csak apróságokat árultak. A fő bolt mindig a Hangya volt!

Berecz Béla – életkoránál fogva – inkább a kilencvenes évektől emlékszik vissza:

A mai épület eredetileg a Tanács kirendeltsége volt. Ezt a funkcióját akkor veszítette el, amikor megalakult a helyi Önkormányzat 1990-ben, és a Hivatal leköltözött a volt KISZ helyiségbe a Kultútházba. Azért is költözött le, mert itt csak egy helyiség volt, és akkor már önálló jegyzőnk volt; neki is, a polgármesternek is, meg a Hivatalnak is önálló helyiségre volt szüksége. Ott volt a Hivatal egészen addig, amíg az iskola végeztével át nem költözött a volt iskola épületbe.

1992-ben gondoltunk egy bátrát Kontra Lacival, és akkor alakítottuk ki ezt boltnak, mert valahogy adta magát. Üresen és jó helyen álló épület volt. Lacival csináltuk egy darabig (talán egy vagy két évig) , azután jöttek Novákék, Novákék után meg jött Piroska.

Parajdi Ferinek is volt egy próbálkozása, Ők ott boltoztak a Művelődési Ház legutolsó helyiségében (a régi KISZ Klubban), max. egy évig. Akkor Ők üzemeltették az önkormányzati éttermet is, amit a hajdani tűzoltó szertárból alakítottak ki.



A szövetkezeti bolt a település központjában